

Funkcionális térségek Európában, különös tekintettel a Visegrádi országokra

„Funkcionális térségek a területfejlesztésben” konferencia
Siófok, 2023.01.12.

Igari András - Szabó Tamás

E-mail: andris.igari@gmail.com

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Földtudományi Doktori Iskola, Regionális Tudományi Tanszék,
Budapest, PhD-hallgató

HÉTFA Elemző Központ, junior elemző

E-mail: szabo.tomi1995@gmail.com

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Földtudományi Doktori Iskola, Regionális Tudományi Tanszék,
Budapest, PhD-hallgató

Előadás vázlata

- Európai regionális politika fő célterületei
 - Kevésbé fejlett régiók és speciális kihívásokkal küzdő régiók
 - Régiótipizálások és funkcionális térségek
- A V4-ek lehetőségei az európai regionális politikában
- Funkcionális térségek a V4-országokban
 - Szerepük a területfejlesztési dokumentumokban
 - Példák a funkcionális térségekre
 - Kihívások és megoldások
- Konklúzió

Európai regionális politika két fő célterülete

Kevésbé fejlett régiók

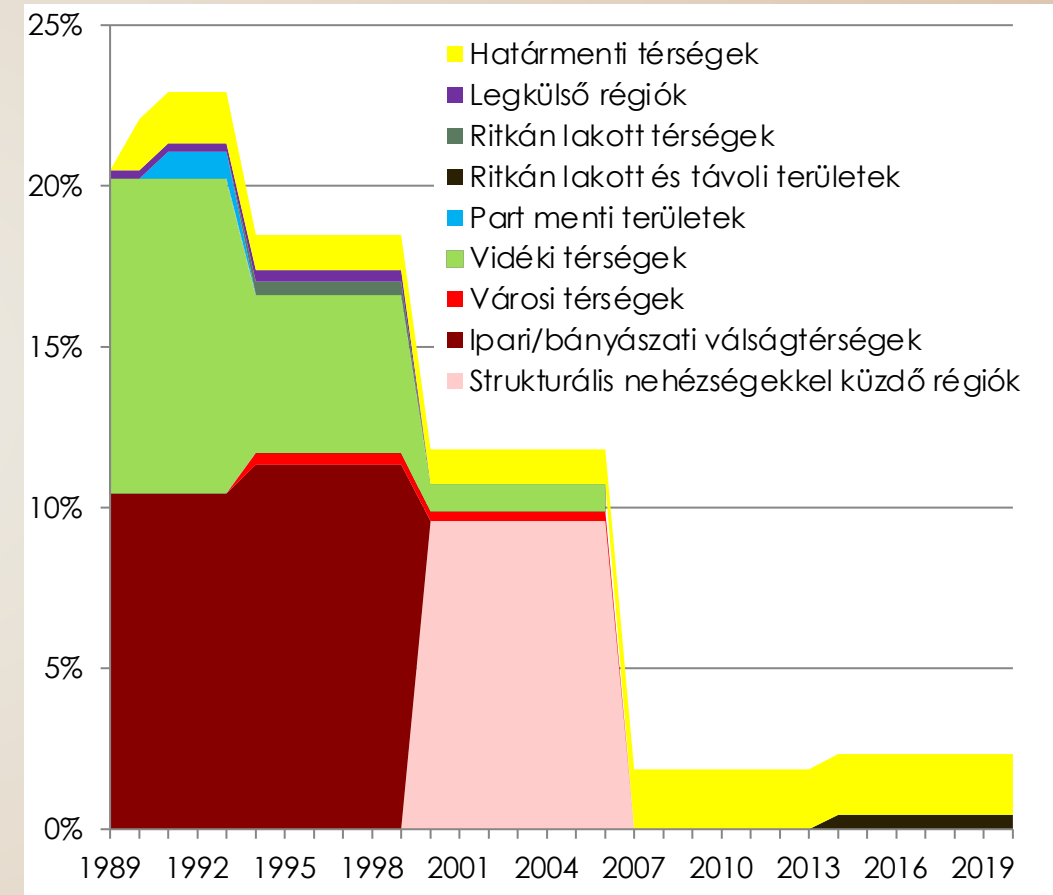
- Elsősorban gazdasági értelemben használják (egy főre jutó GDP)
- Hagyományosan ez az európai regionális politika fő célcsoportja (NUTS 2-szint)
- Általában az elmaradottabb térségek támogatják

Speciális kihívásokkal küzdő térségek

- Összetettebb megközelítés: nem csak a fejletlenebb térségek szorul(hat)nak rá a támogatásra, hanem speciális kérdésekkel, strukturális nehézségekkel küzdő térségek is
- Általában a fejlettebb térségek támogatják

Speciális térségek szerepe az EU-ban

- Jelentőségük csökken az 1990-es évek óta
- Ismételt érdeklődés - 2021-2027-es időszak: a határ menti, a legkülső, a városi, a vidéki és part menti területekre is külön figyelem hárul
- Többfajta megközelítés
 - **Strukturális kihívások oldása – területi fókusszal** (pl. vidéki térségek, strukturális nehézségekkel küzdő – elsősorban ipari – régiók, halászati szerkezetváltás által sújtott térségek)
 - **Régiók tipizálása földrajzi jellemzőik alapján** (pl. legkülső régiók, ritkán lakott térségek, határmenti régiók, város-vidék felosztás)
 - **Funkcionális térségek:** újfajta megközelítés az európai regionális politikában

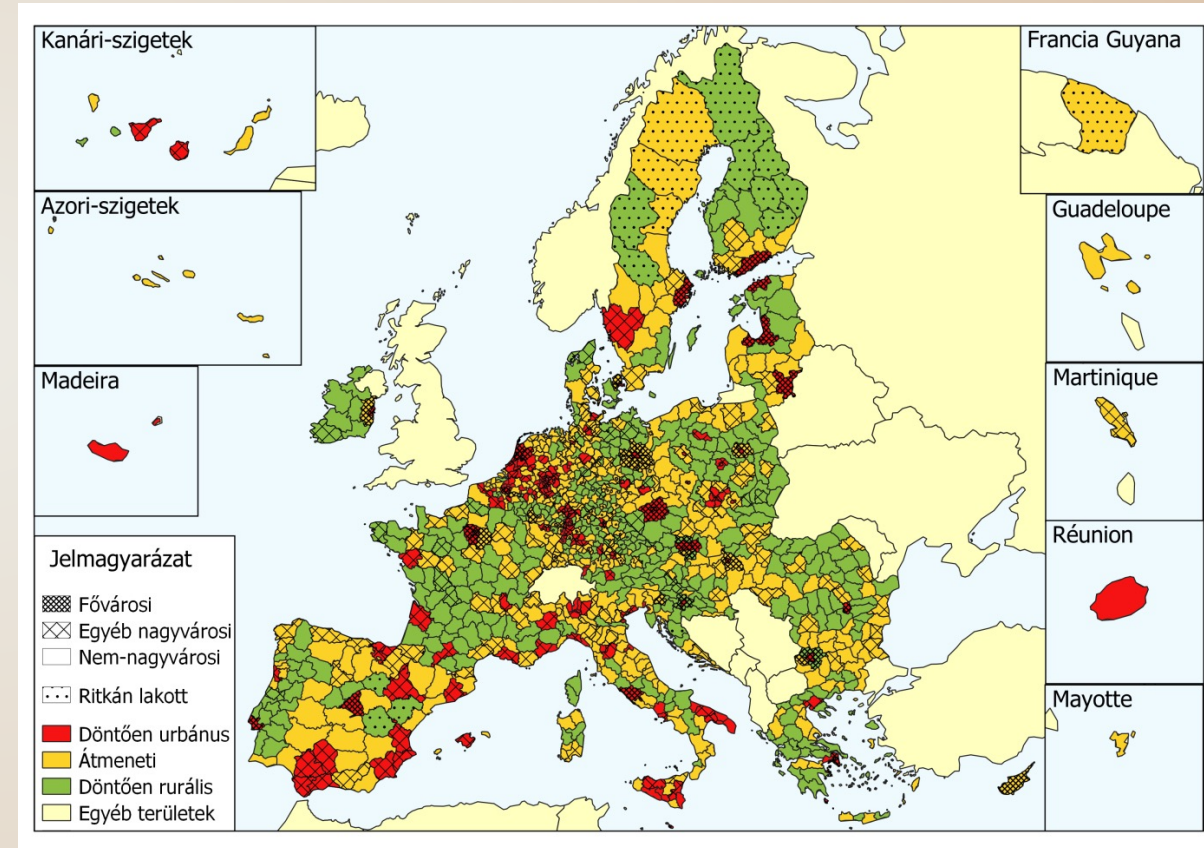

A speciális régiótípusoknak külön jogcímen járó támogatások részesedése az összes regionális politikai célú támogatásból, 1989-2020 (saját készítés)

Regionális tipizálások és funkcionális térségek

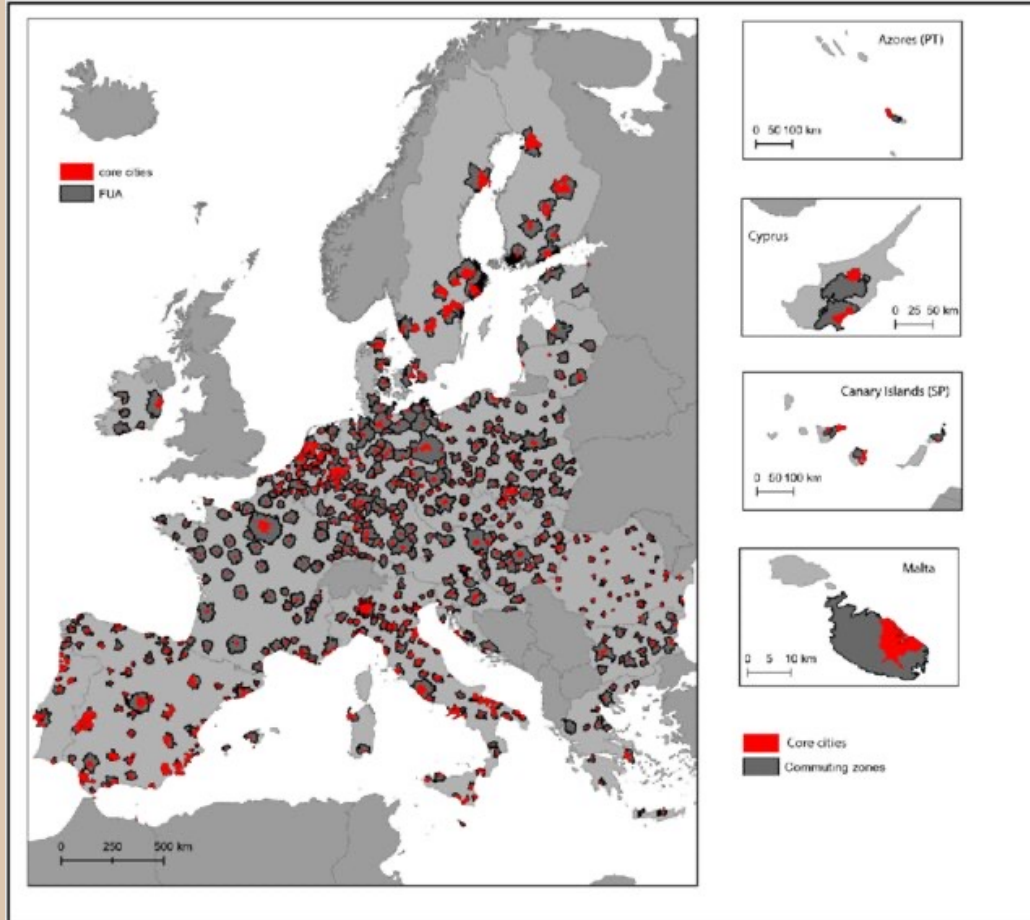
Régiótipizálások

- **Meglévő (döntően NUTS 3-as) régiók tipizálása** egy, vagy több jellemző / indikátor mentén
- Tipizálások
 - 2014-2020-as időszakban külön támogatva: **legkülső, ritkán lakott, határmenti**
 - Adatgyűjtés: város-vidék, nagyvárosi, tengerparti, hegyvidéki, sziget
 - Lehetséges tipizálások: síkságok, folyóvölgyek, tavi medencék, külső és belső peremterületek (perifériák)

A város-vidéki, nagyvárosi és ritkán lakott régiótipizálások területi megoszlása Európában (saját készítés)

Regionális tipizálások és funkcionális térségek

Funkcionális várostérségek Európában
(Zulian et al. 2022, 16.o.)

Funkcionális térségek

- Újfajta megközelítés: a meglévő régiók tipizálása helyett **új területi egységek** meghatározása
- A **funkcionális kapcsolatokat és „puha” együttműködések**et vesz alapul
- Legismertebb: Funkcionális **várostérségek** (FUA-k)
- De további funkcionális térségek is vannak: vidéki, határon átnyúló, transznacionális, **makrorégiók**, munkaerőpiaci, szárazföld-víz, zöld infrastruktúra stb.

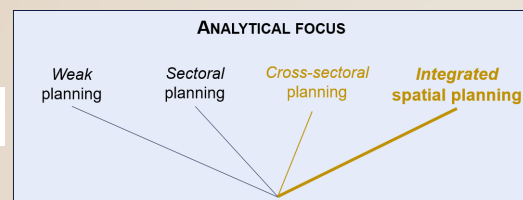
Regionális tipizálások és funkcionális térségek

Funkcionális térségek

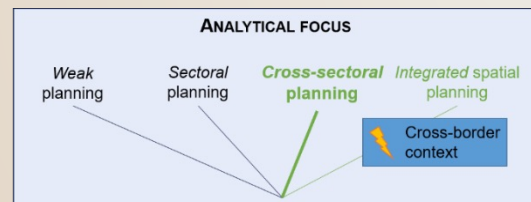
- ESPON

- Több eddigi kutatásban megjelent a funkcionális megközelítés
- Integrált fejlesztés: **adminisztratív határokon átívelő**
- Új időszakban nagyobb hangsúly lesz a funkcionális térségek kutatásán

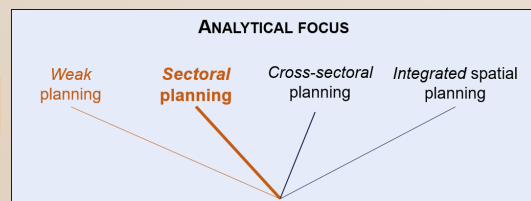
Balaton

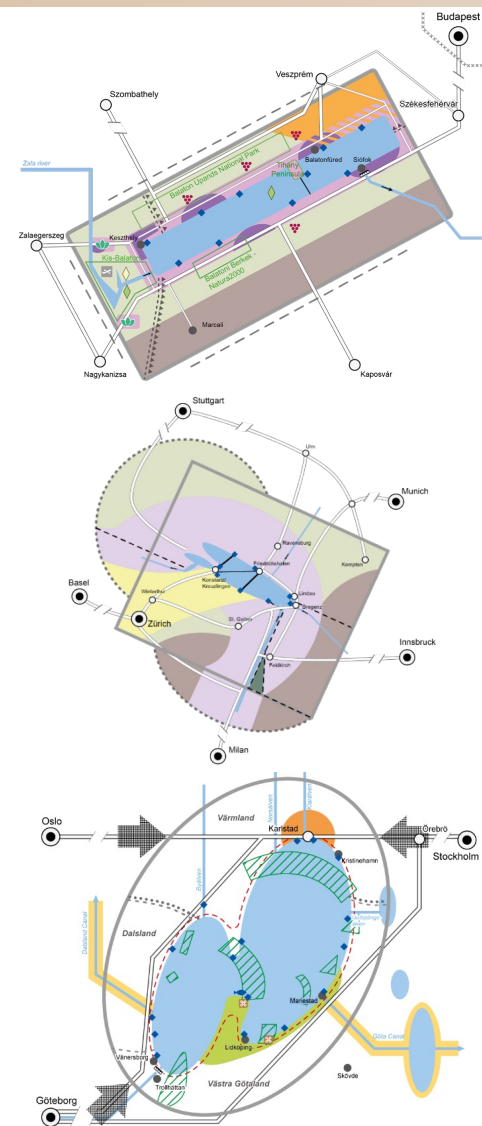
Boden-tó

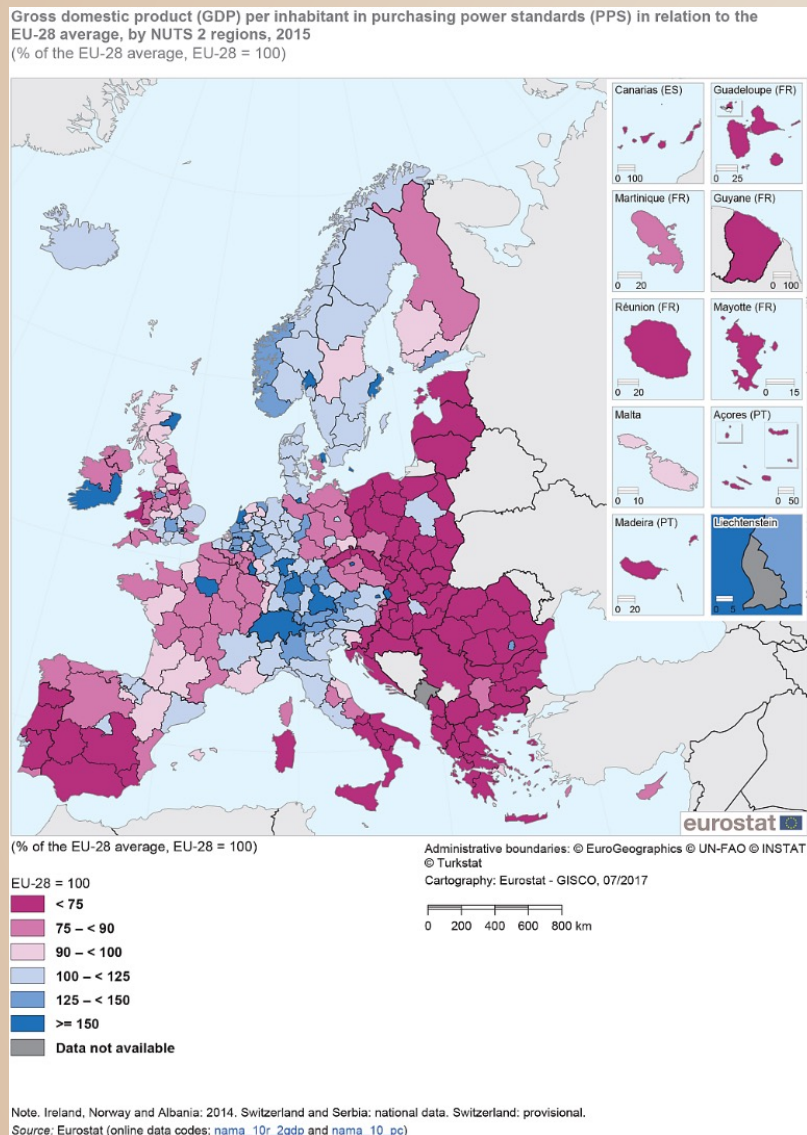
Vänern

A Balaton, a Bodensee és a Vänern-tó térbeli struktúrája és intézményesültsége (ESPON LAKES)

A Visegrádi országok és az európai regionális politika

- A V4-országok legtöbb régiójának egy főre jutó GDP értéke nem éri el az uniós átlag 75%-át
- A **fejlettségbeli elmaradottságra alapuló szakpolitika kedvező** a térség országainak (2014-2020) + határmenti, átmeneti és rurális térségek relatíve nagy aránya
- A szakpolitika esetleges változása, valamint a 2021-2027-es időszak forrásai körüli bizonytalanságok miatt fontos tudni, hogy **milyen funkcionális térségek jelennek meg** a Visegrádi országok szakpolitikájában

Az EU NUTS2-es régióinak egy főre jutó GDP értéke (PPS), 2014 (Eurostat, 2016)

Funkcionális térségek a Visegrádi országokban

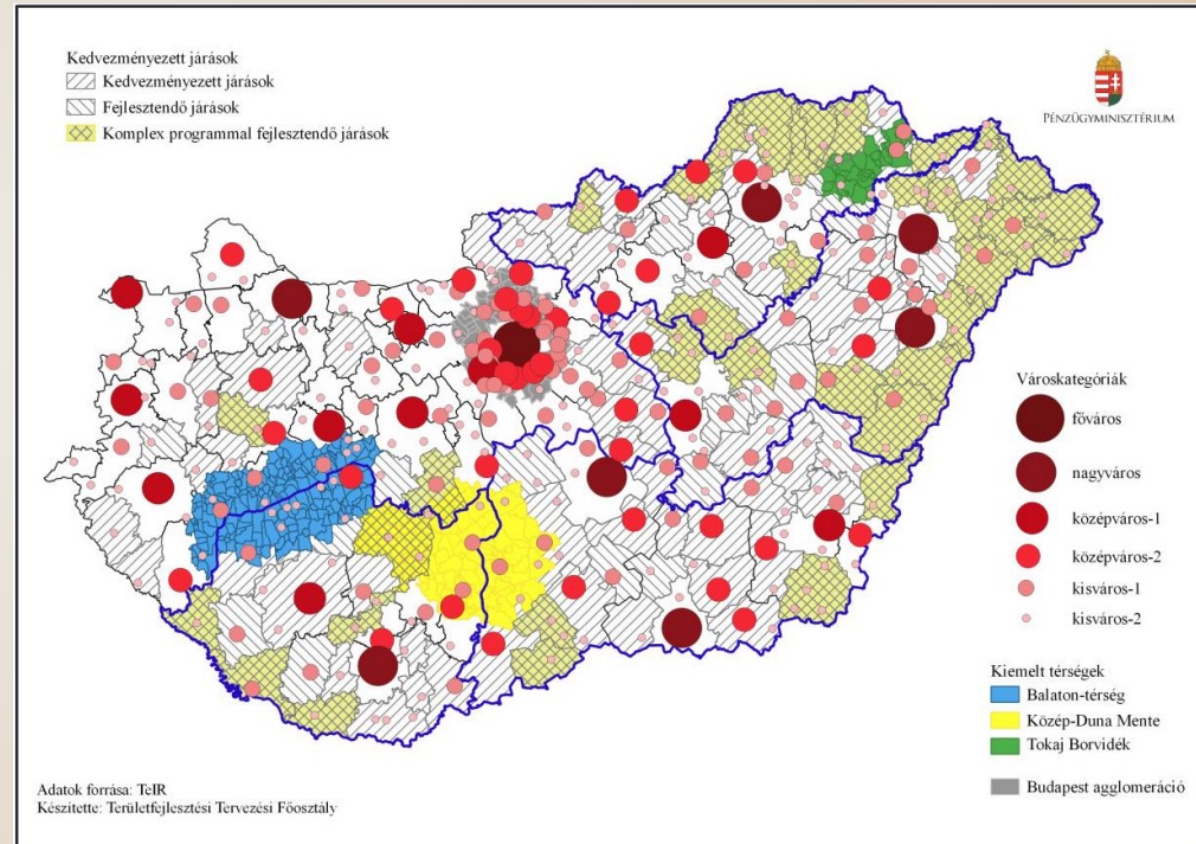
Magyarország

A különböző területi szintek eltérő jelentősége

- Gazdaságfejlesztési zóna → NUTS2 régió → Megye → Járás → Település

Funkcionális térségek

- **Balaton-térség:** európai szinten példaértékű együttműködés (ESPON LAKES projekt)
- Tokaj Borvidék, KDMKT, Budapest agglomeráció
- Turisztikai régiók (MTÜ)
- Új funkcionális térségek szerepe várható

A területfejlesztés beavatkozási területei Magyarországon (TOP Plusz 2021-2027)

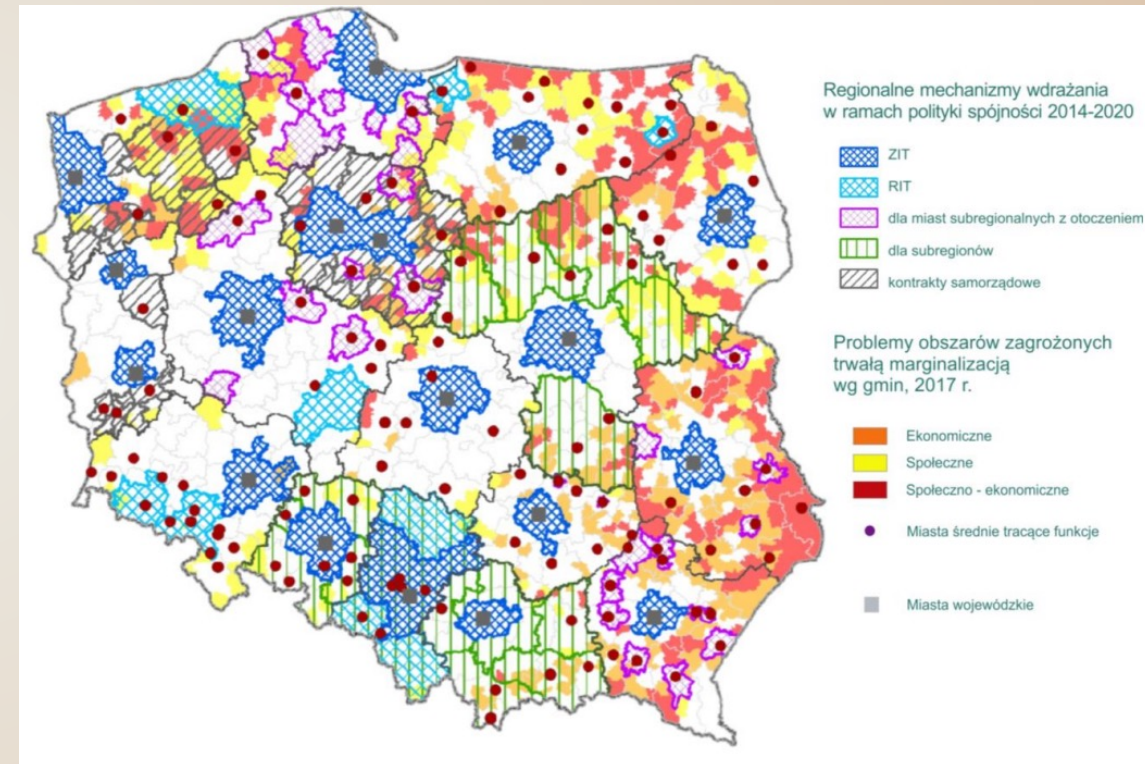
Lengyelország

Területfejlesztési dokumentumok

- **Krajova Strategia Rozwoju Regionalnego 2030** (*Nemzeti Regionális Fejlesztési Stratégia 2030*)
- **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030** (*Nemzeti Területrendezési Konceptió 2030*)

Funkcionális térségek megerősítendő szerepe

- Integrált tevékenységek
- Közös térbeli és társadalmi-gazdasági sajátosságok

A kohéziós politika területi végrehajtási mechanizmusai 2014-2020
(Krajova Strategia Rozwoju Regionalnego 2030)

Lengyelország - Nyugat-pomerániai vajdaság

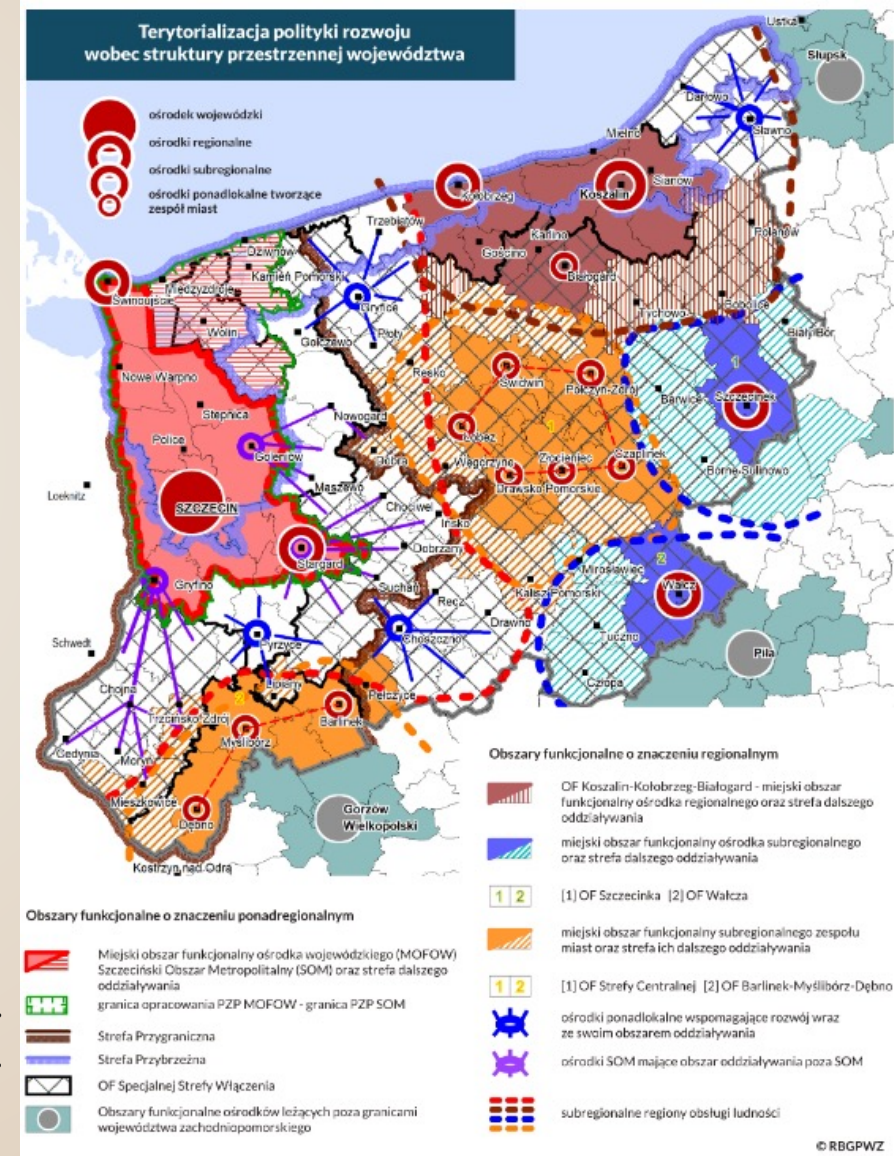
Szupraregionális jelentőségű funkcionális térségek:

- Szczeciński Obszar Metropolitalny (*Szczecin Nagyvárosi Régió*)
- Obszar Funkcjonalny Strefy Przybrzeżnej (*Tengerparti Övezet Funkcionális Terület*)
- koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (*Határzóna Funkcionális Terület*)
- Obszar Funkcjonalny Specjalnej Strefy Włączenia (*Különleges Befogadási Zóna Funkcionális Terület*)

Regionális (vajdasági) jelentőségű funkcionális térségek:

- Koszalińsko – Kołobrzesko – Białogardzki Obszar Funkcjonalny
- Obszar Funkcjonalny Szczecinka i Wałcza
- Obszar Funkcjonalny subregionalnego zespołu miast Strefy Centralnej
- Obszar Funkcjonalny subregionalnego zespołu miast Barlinka – Myśliborza – Dębna

A fejlesztéspolitika területi dimenziói a Nyugat-pomerániai vajdaságban (Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego w Szczecinie)

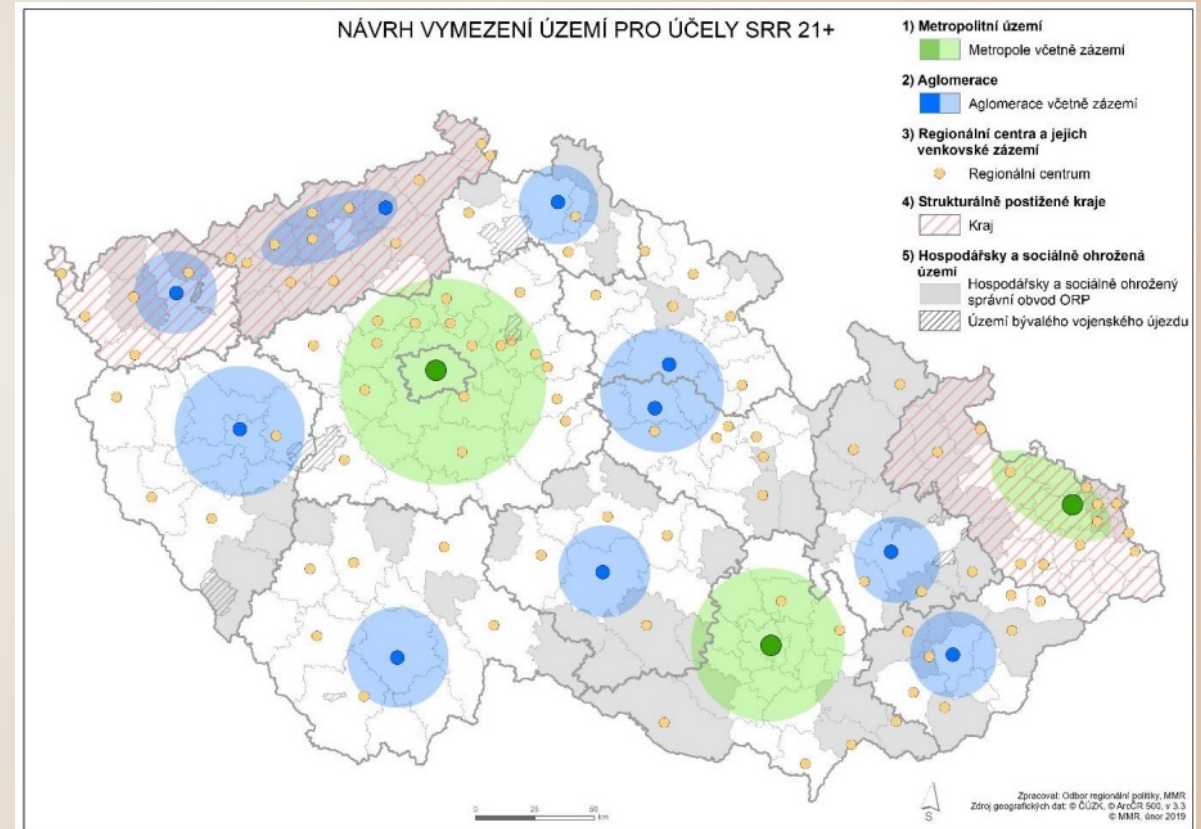

Csehország

Strategie regionálníhoho rozvoje ČR 2021+ (Cseh Köztársaság regionális fejlesztési stratégiája 2021+)

Célkitűzés: A stratégiai tervezés fejlesztése és a területi szereplők közötti együttműködés erősítése a funkcionális térségeket alapul véve

- Funkcionális térségek szerepének bővítése a 2014-2020-as ciklushoz képest
- Agglomerációk és várostérségek
- Önkormányzatok közötti együttműködés fokozása

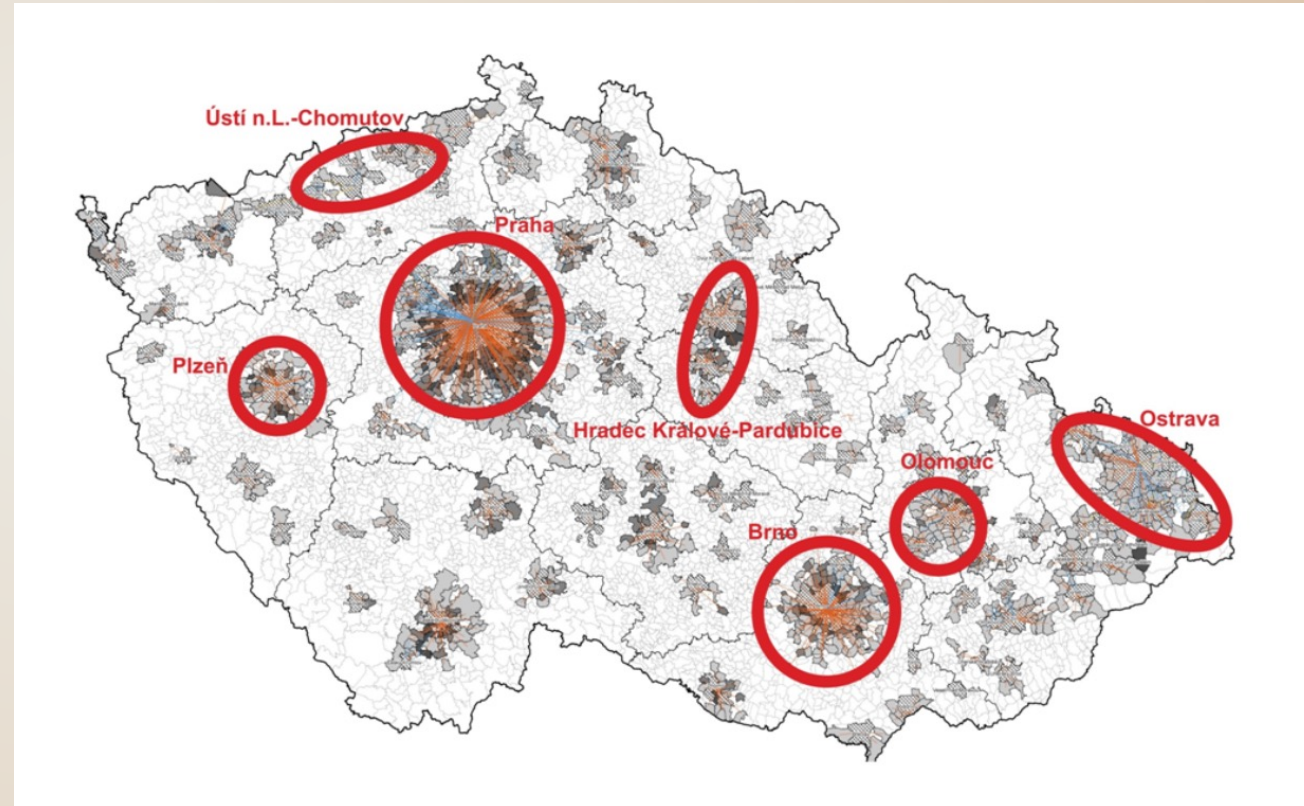

Várostömörülések, agglomerációk, magasabb rendű regionális központok és vonzáskörzeteik, valamint gazdasági és társadalmi szempontból veszélyeztetett területek (Strategie regionálníhoho rozvoje ČR 2021+)

Csehország

Régi és új funkcionális térségek:

- Az önkormányzatok közötti együttműködés meglévő formáinak (pl. önkéntes társulások) támogatása
- Új együttműködések létrehozásának ösztönzése
 - Társadalmi-gazdasági problémák megoldása
 - Turisztikai lehetőségek kiaknázása
 - Rurális, vagy határ menti térségek összekapcsolása
- Egyéb, a területfejlesztésben érdekelt szereplők bevonása
- Közös stratégiai tervezés motiválása

Jelentősebb várostérségek (Brněnské metropolitní oblasti)

Szlovákia

Funkcionális térségek:

- A jelenleg mérsékeltbb szerepük van, mint Lengyelország vagy Csehország esetében
- A határon átnyúló funkcionális térségek és a funkcionális várostérségek itt is jelentősek
- **The Urban Development Policy of the Slovak Republic by 2030:**
 - önkormányzatok közötti együttműködés ösztönzése funkcionális térségek formájában
 - közszolgáltatások hatékonyabb biztosítása
 - foglalkoztatás

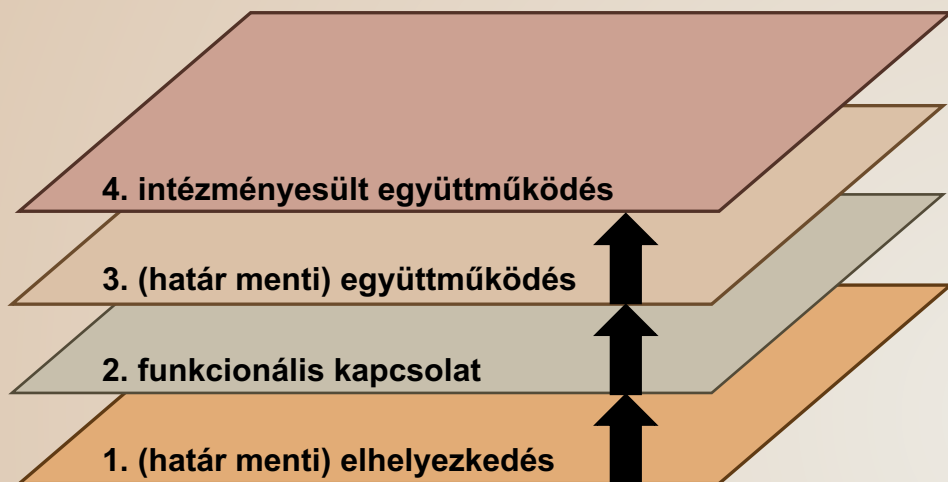

Kassai funkcionális várostérség (Novotný, L. & Pregi, L., 2015)

Pl.: **Kassai funkcionális várostérség (Košice FUR)**

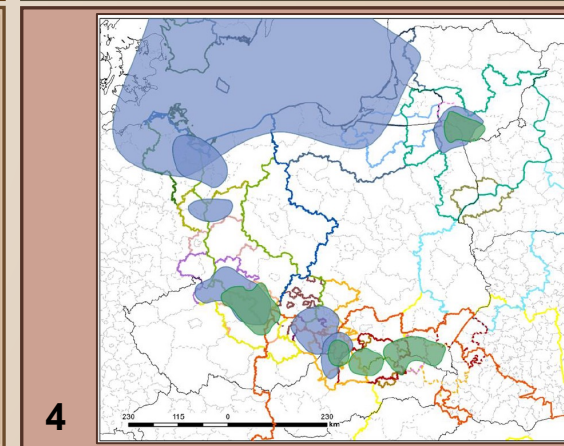
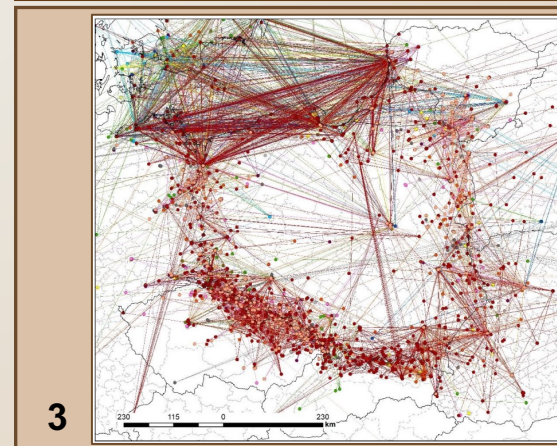
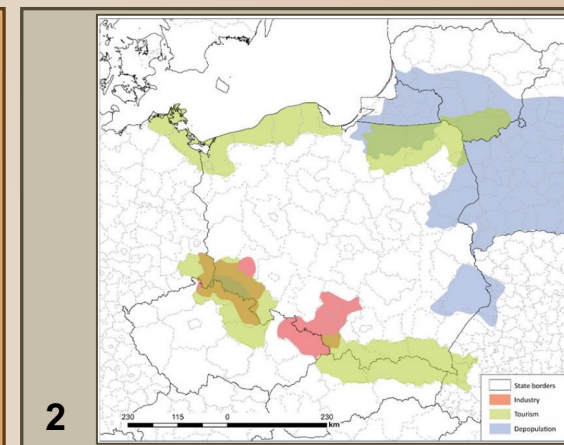
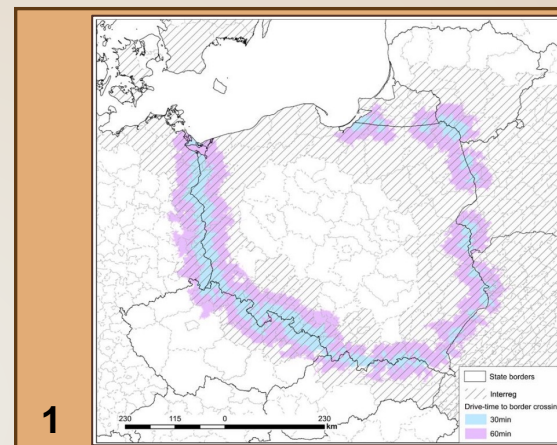
- 123 település, ebből két db város
- terület: 1881 km²
- népességszám: 363 200 fő (2011)

Határ menti funkcionális térségek

Nehézségek

- KKE-ban kevés az együttműködési tapasztalat
- erőforrások és know-how hiánya
- a meglévő intézményi formák nem mindig megfelelőek
- az együttműködések túllépnek a közigazgatási határokon
- átfedések a régiók között
- együttműködés céljai hiányoznak vagy éppen túl ambiciózusok
- idegen nyelvek ismeretének hiánya

Forrás: Jakubowski et al., 2021

A hatékonyan működő funkcionális térségek szempontjai a Visegrádi országokban

Területi

ésszerűen lehatárolt területi dimenzió, későbbi bővítés lehetősége

Strukturális

politikailag legitimált irányító egység, rendszeres visszacsatolás, közös koordináló intézmény

Adminisztrációs

adminisztratív és bürokratikus akadályok csökkentése

Akadémiai

tudományos támogatás, ellenőrzés; szakértői véleménye; minden résztvevő nemzet bevonása

Stratégiai

célok meghatározása; stratégiai döntéshozatal; projektorientáltság mellőzése

Politikai

már lehatárolt térségek támogatásán túl újak létrehozásának ösztönzése

Finanszírozási

európai finanszírozáson túl saját források bevonása

Kommunikációs

folyamatos és rendszeres kommunikáció; vitafórumok

Konklúzió

- Európai szinten **ismételt érdeklődés** mutatkozik a speciális térségek – és kiemelten a **funkcionális térségek** – irányába
- A **Visegrádi országok** az európai regionális politikában **elsősorban a fejlettségbeli elmaradottsággal** jelenhetnek meg, ám számos speciális kihívással küzdő térségük is van – határmenték, rurális térségek
- Mindegyik Visegrádi ország területfejlesztésében megjelennek a funkcionális térségek: **változatos funkcionális térségeket** (határ menti, várostérségek, rurális térségek, tengerpartok, tópartok, perifériák stb.) céloznak, kapcsolódva az adott ország jellegzetességeihez
- **Top-down és bottom-up szerveződések** egyaránt jellemzők (az önkormányzatok ösztönzése több helyen is megjelenik)
- A **Balaton Fejlesztési Tanács kivételes együttműködési formát** jelent a Visegrádi országokban

Források

- Jakubowski, A., Trykacz, K., Studzieniecki, T., Skibiński, J. (2021): Identifying cross-border functional areas: conceptual background and empirical findings from Polish borderlands. *European Planning Studies*, 30:12, p. 2433-2455.
- Knippschild, R. (2011) Cross-Border Spatial Planning: Understanding, Designing and Managing Cooperation Processes in the German–Polish–Czech Borderland. *European Planning Studies*, 19:4, p. 629-645.
- Medve-Bálint, G., Svensson, S. (2013): Diversity and Development: Policy Entrepreneurship of Euroregional Initiatives in Central and Eastern Europe, *Journal of Borderlands Studies*, 28:1, p. 15-31.
- Novotný, L., Pregi, L. (2015): Processes of spatial redistribution of population and changes in educational structure of population: case study of the Košice functional urban region
- Sarmiento-Mirwaldt, K., Roman-Kamphaus, U. (2013) Crossborder Cooperation in Central Europe: A Comparison of Culture and Policy Effectiveness in the Polish–German and Polish–Slovak Border Regions. *Europe-Asia Studies*, 65:8, p. 1621-1641.
- Zulian G., Marando F., Vogt P., Barbero Vignola G., Babí Almenar J., Zurbarán-Nucci M., Prince', K. (2022): BiodiverCities: A roadmap to enhance the biodiversity and green infrastructure of European cities by 2030 – Second Report, JRC (Joint Reserach Center)
- ESPON LAKES – Final Report (<https://www.espon.eu/lakes>)
- Krajova Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>)
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (<http://eregion.wzp.pl/sites/default/files/kpzk.pdf>)
- <http://rbgp.pl/obszary-funkcjonalne/>
- Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ (https://www.risy.cz/build/images/content/regionalDocuments/SRR21_publicovana.pdf)
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz 2021-2027 4.0. verzió, Pénzügyminisztérium
- <https://metropolitni.brno.cz/en/basic-information/integrated-development-strategy-of-the-brno-metropolitan-area/delimitation-of-the-territory-of-the-brno-metropolitan-area/>

Köszönjük a figyelmet!